

▣ Sanallisen kauhun intermediaalinen
kokemus. Marko Hautalan *Leväluhta*

—

Jarkko Toikkanen

M

archo Hautalan *Leväluhta* (2018) kertoo Vallin perheen useissa aikatasoissa liikkuvan synkän pohjalaisen kronikan. Nykyhetkessä perheen tytär Meeri ei kykene asettumaan perhe-elämään lapsen kanssa ja palaa kotiinsa Isonkyrön Orismalaan kohtaamaan siellä pitkään yksin asuneen äitinsä. Samaan aikaan perheen pojan Larin yöhoitaja saa puhelinsoiton Högholmin mielisairaalaan, jonne Lari aikanaan suljettiin hänen surmattuaan ystävänsä ja yritettyään hukuttaa itsensä Leväluhdan salaperäiseen uhrilähteeseen – samaan suonsilmään, joka aikanaan vei Meerin ja Larin isän. Kerronta palaa Larin nuoruuden huumaantumiseen black metal -musiikkiin ja Aino-tyttöön. Äärimäinen alakulttuuri nousee tarinan keskeiseksi ilmiöksi kirjan tapahtumien kerratessa ja heijastaessa vanhoja pelkoja, joista sikiää nykyhetkessä uusia. *Leväluhdan* sanallinen kauhu tuntuu sekä henkilöhahmojen raa’assa tarpeessa toistaa mennyttä elämää että niissä kollektiivisissa vaikuttimissa, jotka biologisesti ja mytologisesti ilmentävät heidän toimintaansa.

Olen tutkimuksessani kehittänyt intermediaalisen kokemuksen käsitettä kirjallisten tekstien ja muiden esittämisen tapojen kuten television välinemääräisten piirteiden analysointiin (Rautajoki, Toikkanen & Raudaskoski 2020; Toikkanen 2021; 2020; 2017). Olen tapauskohtaisesti tarkastellut lanseeraamani välineisyyden kolmiportaisen mallin avulla, miten tietyn mediaalisen ympäristön vuorovaikutukselliset ominaisuudet ja toiminnalliset ehdot vaikuttavat esityksen kokemiseen korostaen diskursiivisen tulkitsemisen ja elämyksellisen kokemuksen eroja. Mallissani aistit toimivat ensisijaisina havainnoimisen välineinä (*medium*), jotka välittävät (*mediate*) havaintoja toisiin aistivälineisiin – jonkin näkeminen voi esimerkiksi saada kuulemaan tai tuntemaan jotakin. Kyseessä on tällöin intermediaalinen eli ”välineidenvälinen” prosessi, joka perustuu aistien välittämiin havaintoihin. Intermediaalisen kokemuksen lähtökohtaisen määritelmän kannalta ei ole merkitystä, syntykö kokemus arkipäivästä vai taiteen kohtaamisesta. Erot niiden kesken löytyvät tarkastelemalla mediaalisten ympäristöjen välinemääräisiä (*medium specific*) piirteitä. Määräiset mediaaliset ympäristöt kuten kirjallisuus välittävät aistihavaintoja muista ympäristöistä poikkeavasti. Kun kirjallinen teksti koostuu pelkästään sanoista, lukijan on pakko kuvitella kaikki aistihavaintonsa – mitä hän näkee, kuulee, tuntee ja niin edelleen – kun taas muun muassa televisio, videopelit ja sosiaalinen media tarjoavat audiovisuaaliset havainnot fyysisesti. Kirjallisten tekstien intermediaalisen kokemuksen analysoinnin välinemääräisesti keskeinen kysymys on, mitä sanoilla esittäminen pakottaa lukijan kuvittelemaan ja miltä teoksen kuten *Leväluhta* kuvitelmat tuntuvat.

Kohdennan huomioni kolmeen romaanin sanoittamaan kuvitelmaan: sinimustaan nuottiin, reikien pelkoon ja pohjoiseen taivaaseen. Koostaakseni artikkelin lähetin Marko Hautalalle sähköpostitse kuhunkin liittävän kysymyksen, joihin hän vastasi ja toimitti lyhyen selitteen *Leväluhta*-romaanin kirjoittamisen taustatyöstä. Kiitän häntä suuresti tutkimukseen osallistumisesta.

Samalla korostan, ettei tarkoituksena ole analysoida tekijän tavoitteita, eikä menetelmäni ole biografistinen. Sen sijaan genetteläisen epitekstin (1987, 10–11, 341–342) kaltaisesti Hautalan havainnot täydentävät omiani toisesta kokemuksesta näkökulmasta. Lukijat ja tekijät kokevat kirjalliset tekstit eri tavoin, ja molempien kokemusta voi tutkia suhteessa sanojen esittämien kuvitteellisten henkilöhahmojen kokemukseen. Tämä lähestymistapa erottaa menetelmäni muun muassa Noël Carrollin (1990) yleisökeskeisestä ”taidekauhun” (*art-horror*) lajiteoriasta. Esitän suoraan koetun kauhun olevan taiteellisten esitysten lailla intermediaalista perustuessaan aistien välittämiin havaintoihin (Toikkanen 2013). Pyrin tunnistamaan väitteen herättämät kysymykset todellisuudesta ja kuvatuista todellisuuksista määräisinä mediaalisina ympäristöinä ja analysoin niitä *Leväluhdan* eri toimijoiden kokemusmaailmojen affektiivisina samankaltaisuuksina.

Affektiteoriassa on käyty vilkasta keskustelua kokemusten käsitteellistämistä ja tunteiden tarkastelun yhdistämisestä kirjallisuudentutkimuksen tekstianalyttiseen lähestymistapaan (ks. Ahern 2019; Gregg & Seigworth 2010). Tässä artikkelissa nojaudun Lisa Blackmanin fenomenologisiin näkemyksiin psykologisesta affektiivisuudesta. Blackman on työssään pitkään kehittänyt kokeellisia menetelmiä, joilla analysoida ilmiöiden materiaalisia, semioottisia ja affektiivisiä piirteitä ”uudenlaisten näkemisen, kuulemisen, kuuntelemisen ja tuntemisen tapojen” havainnoimiseen (Blackman 2015, 26–27). Koska kokemukset voivat olla myös sanattomia ja alitajuisia, teorian on löydettävä keinoja niiden ”mieellisten ja aistiperustaisten välineiden mallintamiseen, jotka mahdollistavat [*afford*] tietynlaisen kehollisen tietämisen” (Blackman & Venn 2010, 8). Blackmanin tutkimus on usein perehtynyt tieteellisesti ristiriitaisten ilmiöiden kuten telepatian ja äänen kuulemisen psykologiaan, ja hänen ideoidensa soveltaminen kirjallisuuden tutkimukseen perustuu menetelmälliseen analogiaan. Sanojen lukeminen ei pelkästään mahdollista (*afford*) tietoista mielessä kuvittelua ja keholla tietämistä ja tuntemista vaan suorastaan pakottaa (*compel*) siihen. Millaisia ääniä ja ajatuksia lukija kuulee kirjallista tekstiä lukiessaan, mitä muita aistihavaintoja hän väistämättä kuvittelee, ja mitä mediaalisen ympäristön affektiivisten piirteiden tarkastelu tämän teorian keinoin tuo lisää kirjallisuudentutkimuksen tekstianalyysiin?

Blackman suhtautuu tutkimuksessaan kärkevästi Brian Massumin kaltaisiin uusmaterialisteihin, jotka ovat merkittävästi edistäneet nykyaikaista affektiteoriaa (ks. Massumi 2010). Keskityn seuraavassa Blackmanin kritiikkiin ja esitän samalla haasteen vastaväitteille uusmaterialismin perusoletuksista ja suhteesta esimerkiksi posthumanismin ja spekulatiivisen realismin teorioihin. Blackmanin mukaan uusmaterialismin ongelma on sekä historiallinen että käsitteellinen. Vaikka Massumi tunnistaisi lähteidensä ja vaikuttimiensa palautuvan William Jamesin ja Henri Bergsonin työhön ja ”elämänvoiman” käsitteeseen (Blackman 2012, 95), samalla kertoo hän on taipuvainen ohittamaan esikuviansa perustavan laatuksen kiinnostuksen ”psykopatologiaan,

Monissa mytologioissa manala on yhtä aikaa maan alla ja pohjoisessa. Eli kun käveli pohjoiseen, käveli samalla maan alle kuolleiden valtakuntaan.

---

hypnoottiseen alttiuteen ja psyykkisiin ilmiöihin” (Blackman 2012, 95). Blackman esittää Massumin käsittävän affektin vähentävästi pelkästään kehon välittömäksi toiminnoksi vailla psykologista painoarvoa – affektiivinen elämänvoima kumpuaa ikään kuin selkärangasta ilman tietoista ulottuvuutta. Näkemyksellä on painavia teoreettisia seuraamuksia, koska Blackman tulkitsee Massumin tarkoittavan, että tietoisesti voi havaita ainoastaan kohteita, jotka ovat voimissaan jo ennen havainnointiaan. Kehosta tulee tällaisten voimien kokemisen välikappale tai ”käännöskanava” (*conversion channel*, Blackman 2012, 95), joka tuo välittömän tiedostamattoman välillisesti tulkittavaksi. Keho koetaan luonnon armoilla vellovana raakana materiaana. Blackman ei ole samaa mieltä vaan esittää ”välittyneen havainnoimisen” (*mediated perception*, Blackman 2015, 38) käsitteen paremmin kuvaavan kehollisen tulkitsemisen prosessia. Yksilö kaipaa ”monia silmiä ja korvia, inhimillisiä ja ei-inhimillisiä” (Blackman 2015, 38) nähdäkseen ja kuullakseen asioita, joiden kuvitellaan kadonneen maailmastamme mutta jotka vaikuttavat siihen. Näkemyksen mukaan keho ei ole ulkopuolisten vaikuttimien passiivinen suodatin vaan aktiivinen kokemuksellinen ilmiö, joka kykenee aistimaan ja havainnoimaan mitä arvaamattomimmin – tai sokeeravimmin, kuten *Leväluhta* osoittaa.

Yksi teoksen kirjallisista motiiveista on sanallinen kauhu nimeltään *liket maling*, *Leväluhdan* uhrilähteestä sinnyt eliö tai kenties epäeliö. Lari luokittelee olennon tuntemansa black metal -konvention tapaan, jossa kasvot maalataan muistuttamaan ruumista. ”Oli helpompaa nukkua, kun selittämättömällä oli nimi”, (*Leväluhta*, 111; tästä eteenpäin LL) sanoo kertoja. *Liket malingin* perimäinen luonto pysyy mysteerinä teoksessa kauttaaltaan mutta henkilöhahmot kohtaavat, havainnoivat ja kokevat sen eri tavoin eri aikatasoissa, koska eliöllä on kyky muuttaa muotoaan epämääräisen reikäisestä mustasta massasta ihmisen olemuksen jäljittelyyn. Kertojien äänet spekuloiivat eliön alkuperällä sen perusteella, miten kuvittelevat *liket malingin* kuvastavan heidän henkilökohtaisia tarinoitansa kuten Vallin perheen tragediata, ja myös sen mukaan, millaisesta biologisesta ja mytologisesta olennosta inhimillisen ymmärryksen tuolla puolen on kyse. Käytän *liket malingin* motiivia tunnistamaan *Leväluhdan*

eri toimijoiden kokemusmaailmojen affektiivisiä samankaltaisuuksia. Sitä ei tule ensisijaisesti kuvitella raakana materiana, joka väijyy uhriaan muinaisessa suossa, vaan kirjalliseen muotoon kursittuna kokemuksellisenä oliona, joka saa meidät näkemään, kuulemaan ja tuntemaan mitä kehollisimmin tavoin. Kauhui ei ole muinainen jäännös jostain tiedostamattomasta menneestä (vrt. Clasen 2017) vaan vereslihainen kokemus niin tarinassa kuvatuille henkilöihahmoille kuin heidät todellisuudessaan kuvittelevalle lukijalle tai tekijälle.

Olen nimennyt seuraavat kolme kappaletta kirjailija Hautalalle esittämieni kysymysten perusteella ja analysoin niitä ilmentäviä teoksen kuvauksia *liket malingin* sanallista kauhua täydentäen ja Blackmanin välittyneen inhimillisen ja ei-inhimillisen havainnoimisen käsitettä hyödyntäen.

Sinimusta nuotti

Sinimusta nuotti. Yhtä aikaa ääni ja väri. Se täytti raajat ja sai ne toimimaan itsestään. Lari tajusi katseensa etsivän terävää esinettä, aivan kuin aivoissa olisi mennyt jokin ikivanha mekanismi päälle, sellainen joka käski turvautumaan aseeseen. (LL, 73)

Lari oli menettänyt malttinsa.

Paha juttu. Todella paha juttu. Lari oli aina tiennyt, että hänen sielussaan oli pimeä kohta. Sinimusta nuotti. Yhtä aikaa ääni ja väri. Hyväkin ihminen saattoi kantaa sellaista sisällään kuin piilevää sairautta. Sepi oli kärsinyt elämässään paljon. Sen oli nähnyt miehen silmistä, joiden pupillit olivat kutistuneet kuin pienet suoja-asentoon käpertyvät eläimet. Sepi olisi ansainnut parempaa. (LL, 199–200)

Lari Vallin kuvaus luo vaikutelman piilevän väkivaltaisesta ihmisestä, joka pysyy käyttämään äärimmäistä voimaa. Nuoruudessaan hän päätyy black metal -alakuulttuurin pauloihin kohdaten ja tunnistaen ikään kuin sisäisen tarpeen, jota *Leväluhdassa* kuvastaa *sinimustan nuotin* aistimielle. Nuotti nousee syvältä hänen kehostaan aktivoiden jotain tiedostamatonta hänen mielessään ja saa hänet pahoinpitelemään muun muassa tyttöystävänsä veljen Sepin. Sinimusta nuotti on yhtä aikaa äänellinen ja kuvallinen, ja siinä yhdistyvät luonnollisesta ja kulttuurisesta ympäristöstä kumpuavat käsitykset synkän pohjoisesta mielenlaadusta.

Toikkanen: Miten sinimusta nuotti kuuluu *Leväluhdassa*?

Hautala: Se kuuluu varmaan kaikessa kirjoittamisessani. Olemisessa on sokea piste, ja sen takia pitää kirjoittaa kauhuromaaneja tai romaaneja ylipäätään. Vaihtoehtona on hurauttaa uskoon tai yrittää pitää huomio kissavideoissa. Leväluhta konkreettisenä paikkana on täynnä sinimustaa nuottia, sillä meillä ei

ole mitään keinoa saada varmuutta siitä, mitä sinne haudatut ja heidän hautaajansa ajattelivat. (21.9.2021)

Olemisen ”sokean pisteen” voi nähdä Hautalan vertauskuvana yksilön tiedostamattoman väkivaltaiselle luonteelle, jota tämän kohtaamat ihmiset, tapahtumat ja ilmiöt pyrkivät lietsomaan tai suitsemaan. Mikäli ihmisen keho olisi uusmaterialistisesti ajatellen pelkästään väkivaltaisen käytöksen käännoiskanava, Larin tapaisilla yksilöillä ei olisi vaikutusvaltaa toimintansa syiden ja seurausten hallitsemiseen muuten kuin kulttuurisesti rakenneltujen moraalkoodistojen tai sijaistoimintojen kautta. Leväluhta ja muut konkreettiset paikat jatkaisivat täyttymistään ruumiilla. Jos taas ihmisen affektiivinen havainnointi on intermediaalisesti välittyntä niin kehon kuin mielen kielikuvien muodossa, ja *Leväluhdan* kuvitteellisesta paikasta tähän maailmaan sikiävä *liket maling* koetaan vereslihaista kokemusta tuottavaksi sanalliseksi kauhuksi vailla välittömän luonnollista etulyöntiasemaa, olemisen sokea piste muuttuu kirjallisuuden ja muun muassa black metal -musiikin tavaksi kuvitella todellisuus uudella tapaa. Sanoilla ja muilla esittämisen tavoilla ilmaiseminen luo psykologisen, biologisen ja mytologisen ympäristön, jonka kanssa ottaa yhteen.

Reikien pelko

Nyt taskulampun valokeilassa näkyi esine, joka olisi voinut olla nuken kasvojen puolikas. Paitsi että se oli liian suuri. Paitsi että siinä oli jotakin luotaantyöntävää. Se ei johtunut piirteiden rujoudesta, vaan jostakin alkukantaisemmasta.

Kasvot olivat turpeat, sienimäiset. Ne olivat kauttaaltaan mustien pisteiden peitossa. Meeri kumartui lähemmäs, vaikka jokainen vaisto käski pysymään kaukana. Sieraimiin tunkeutui kylmänkosteaa, turpeinen tuoksu.

Mustat pisteet olivat painaumuksia, joiden pohjalla oli jotakin kiiltävää kuin nestettä. Taskulampun valossa ne näyttivät pieniltä hyönteisen silmiltä. Havainto sai kasvojen muodon äkkiä muuttumaan. Suu, nenä ja silmäkuoppa muuttuivat näkymättömiksi, sulivat merkityksettömäksi taustaksi, ja pisteiden musta tuijotus työntyi eteenpäin ja tuntui häviävän hetken intensiiviseltä, elävältä, tietoiselta. (LL, 60–61)

”Elämällä on oma rytmensä”, Jyri aloitti. ”Siis niin kuin biologisessa mielessä.” (LL, 156)

Kuin pieniä reikiä todellisuudessa. (LL, 172)

Trypofobia tarkoittaa reikien pelkoa, josta Meeri Valli *Leväluhdassa* kärsii. Palaessaan kotiinsa Orismalaan hän löytää pikkuveljensä huoneesta inhoreaktion aiheuttavan reikäisen ”esineen”, joka hänen mielessään pian muuttuu joksikin

tiedostavaa eliötä muistuttavaksi. Hän saa kuulla aiheesta lisää biologiystäväl-
tään Jyriltä, jonka kanssa Meerillä on sekä historiaa että nykyhetkeä jaettava-
ksi. Tarinan edetessä lukija oppii reikäisen esineen olevan sama, jota Lari kutsui
nimellä *liket maling*. Kysymyksiin kuuluvat, mitä eliö sinänsä ilmentää, miten
henkilöhahmot kohtaavat sen ja miten mikään voi ylipäätään koostua rei’istä.

Toikkanen: Pelkäätkö, että sanoissasi on reikiä?

Hautala: En pelkää, mutta tiedän että sanoissa on reikiä, joista voi katsoa niin
kauas menneisyyteen, että historia muuttuu biologiaksi. Vähän epämukavampi
ajatus on, että niiden reikien kautta joku voi katsoa minua. (21.9.2021)

On yksi asia kammoksua sienimäistä oliota, toinen kuvitella sellaisen kykene-
vän jäljittelemään ihmisen muotoa ja kolmas tiedostaa sienimäisten olioiden ja
sen olomuotojen sanallisten kuvausten koostuvan rei’istä. Kahta ensimmäistä
pelkoa voi koettaa paeta sekä historiallisesti että biologisesti Lari ja Meeri Val-
lin tapaan, kun taas kolmas pelko on hallitsematon eikä paettavissa, koska sen
aiheuttavat juuri ne sanat ja muut esittämisen tavat, joilla kokemustaan voi
ilmaista. Ainoa tapa karttaa sanojen pelkoa olisi unohtaa kokeneensa mitään.
Hautala ei pelkää sanoihinsa jääneen reikiä, joiden kautta ne vuotaisivat kuiviin,
mutta hän tiedostaa, ettei hän voi hallita sanojensa merkitystä ajallisesti tai pai-
kallisesti. Niinpä *liket maling* ei sanallisena kauhuna ole pelkästään ”yksi suuri
limakko” (LL, 157) vaan voimakas aistimelle, jonka ei-inhimillisen toiseuden
lukija kuvauksen luettuana väistämättä kuvittelee mielessään. *Leväluhdan* kau-
hun intermediaalinen kokemus ei synny asioista, jotka voi jättää taaksensa, vaan
peloista, joita ei pääse pakoon. Tämä toteamus pätee sekä henkilöihmiin,
jotka tarinamaailmassa kohtaavat aistiensa välityksellä pelkonsa suoraan, että
kirjallisen tekstin kauhut todellisuudessaan kuvittelevalle lukijalle tai tekijälle.

Pohjoinen taivas

Lari nousi autosta sanomatta sanaakaan. Hän katsoi tähtitaivasta ja tuns-
i huimausta. Auto kuopaisi tienpientareen hiekkaa lähtiessään ja jätti hänet
yksin keskelle kirpeää ilmaa, joka höyrysi suun edessä ja tuoksui vapaudelta.
Se oli huumaava, pelottava tuoksu. Hämärä maisema särki silmiä. Ne olivat
liian pitkään nähneet vain lähelle, huoneen seiniä, osaston seiniä, televisio-
ruutua. Joskus sairaalan ikkunasta katsoessa oli hetkellisesti nähnyt kauas,
mutta lasipinnan epäpuhtaudet olivat palauttaneet takaisin pieneen maail-
maan ja sen ikuisiin rutiineihin.

Lari ei tiennyt, oliko hänestä tähän. Hoitajan vahingoittaminen oli ollut
helppoa. Vuosien aikana kasaantunut katkeruus oli kuin bensaankastettu
riepu, jonka sai syyttymään silmänräpäyksessä. Mutta maiseman suuruus ja
menneisyyden taakan paino saivat hänet epäilemään kaikkea. (LL, 266)

Ainon käsi ilmestyi takin sisältä ja ojentui osoittamaan jotakin pellontakaisessa pimeydessä. Lari kääntyi katsomaan.

Kyynelten samentamassa näkökentässä oli ensin vain yksi ääriiviivaton valoläiskä. Sitten siitä alkoi erottua sinistä välkettä. Paloautoja. Tähtitai- vasta vasten kohosi musta savupatsas.

”Onko se meidän koti?” Lari kysyi.

”Se on mennyttä”, Aino sanoi ja kosketti hänen poskeaan. (LL, 268)

Norjalainen *Darkthrone*-yhtye julkaisi vuonna 1992 levyn *A Blaze in the Northern Sky*, jota pidetään yhtenä black metal -musiikin alalajin perustavista teoksista. Hautala käyttää levyn nimikkoraidan sanoituksen riviä ”We are a blaze in the northern sky” yhtenä *Leväluhdan* epigrafeista. Kertomuksen nykyhetkessä Lari Valli on paennut Högholmin mielisairaalaan vahingoitettuaan vakavasti yhtä yöhoitajistaan. Yllä lainatut kohtaukset kuvastavat hetkeä, kun Lari kyydin hankittuaan saapuu takaisin Orismalaan. Hänen nuoruuden rakkautensa Aino ilmestyy samalla maisemiin oltuaan vuosikymmeniä kateissa. Pohjoisen taivaan kokemus on ylevän tunteellinen, mitä täydentää black metal -kuvastolle leimallinen palavien rakennusten öinen loimotus – liekeissä ei tosin ole kirkko vaan Meerin tuleen sytyttämä Vallien perhetila.

Toikkanen: ”Miltä pohjoinen taivas tuntuu?”

Hautala: Se ei ole valon puutetta, vaan oma todellisuutensa, niin kuin norjalaiset black metal -teinit aikanaan intuitiivisesti tiesivät. Monissa mytologioissa manala on yhtä aikaa maan alla ja pohjoisessa. Eli kun käveli pohjoiseen, käveli samalla maan alle kuolleiden valtakuntaan. Me olemme sen verran kirjaimellisia, että tätä on vaikea ymmärtää, mutta kokemuksen tasolla se on edelleen totta. Kun ihminen kävelee lääkärin vastaanottohuoneeseen kuulemaan uutisia kaulassa olevasta kyhmystä, hän ei kulje pelkästään horisontaalisesti tasaisella lattialla, vaan samalla syvemmälle, lähemmäs kuolleita. (21.9.2021)

Tarinan edetessä sekä Lari että Meeri pyrkivät kauemmas kuolleista. Lari on maannut turtana sairaalan sängyssä, jonka otteesta pohjoisen taivaan loimotus ja Ainon olomuotoa jäljittelevä *liket maling* tuntuvat tarjoavan pakotien. Meeri pakenee kotoaan perhe-elämästä lapsen kanssa tuhoisiin kuvitelmiin menneestä, jota tulentäyteiset teot nykyhetkessä toistavat. Vaikka *Leväluhdan* kertojien luotettavuuden kyseenalaistaisi tapahtumien totuudenmukaisen toisintamisen tasolla, eikä *liket maling* raakana materiaana aiheuttaisi kenellekään välitöntä vaaraa, eliön olomuotojen välittynyt havainnoiminen pakkomielleisen ja kauhistuttavan kokemuksen tasolla on äärimmäisen todellista niin *Leväluhdan* tarinamaailman hahmoille kuin sen kuvausten kanssa yhteen ottavan lukijalle. Meerin lopulta sukeltaessa Hautalan manalaa muistuttavaan lähteesseen *liket maling* osoittautuu olennoksi, joka on olemukseltaan epäinhimillinen mutta toiminnaltaan perin inhimillinen:

Olento alkoi liikkua. Se ei teeskennellyt enää ihmistä tai muutakaan tunnistettavaa olentoa. Sen tuhat typerää mustaa pistettä eivät olleet silmiä, eivät pelotteita, eivät houkuttimia. Se lipui oviaukosta ja levittäytyi täyteen mittaansa. Sen ulokkeet olivat harsomaisia, lähes läpikuultavia. Se sai olla oma itsensä. Se sai olla oma loputon tähtitaivaansa. (LL, 293)

Koska *liket maling* on luonnollinen osa biologista ja mytologista ympäristöään, raakana materiana se ei ole kauhistuttava. Kirjallisen tekstin välittämänä sanallisenä kauhuna *liket malingin* intermediaalinen kokemus hyytää käsityskykyyn reikiä puhkovana olentona *Leväluhdan* eri toimijoiden kokemusmaailmojen psykologisessa todellisuudessa pohjoisen taivaan alla.

Lopuksi

Hautala: Black metal -ilmiötä vähätellään ja sosiologisoidaan nykyään siinä määrin, että olennainen jää huomaamatta. Black metal -kulttuuri ei keksinyt mitään, vaan löysi ihmisyudessa ja kulttuurissa piilevän pimeyden, jossa on oikeasti vastustamatonta energiaa. Tämä puoli on vaivannut minua tavallaan aina, ja *Leväluhta*-romaanissa ilmiö mielestäni resonoi tarinan historiallisen ja biologisen pimeyden kanssa täydellisesti. (21.9.2021)

Olen pohdinnoissani tarkentanut siihen, millaisten ajatusten ja aistihavaintojen kanssa *Leväluhdan* eri toimijat ottavat kokemusmaailmoissaan yhteen ja mitä affektiivisesti samankaltaista niissä on. Kirjallisen tekstin mediaalisen ympäristön piirteiden analysointi Lisa Blackmanin teorian ja hänen välittyneen havainnoimisen käsitteensä keinoin on tehnyt eroa uusmaterialistiseen näkemykseen affektista raakana selkärangasta kumpuavasta ilmiönä. Väitteeni mukaan lukiessa olennaista ei ole, miten keho reagoi ulkopuolisiin vaikutuksiin vaan miten keho aktiivisesti tuottaa uusia tapoja nähdä, kuulla ja tuntea todellisuuksia. Tarinamaailman hahmot kohtaavat kokemuksensa suoraan, lukija tai tekijä kuvittelee kirjallisen tekstin kauhut kehollisesti omien aistiensa välityksellä.

Kauhu ei tällöin ensisijaisesti sikiä jostain ihmiseliön ”syvimmästä biologisesta perinnöstä”, kuten H. P. Lovecraft aikanaan esitti vaikutusvaltaisessa esseessään ”Supernatural Horror in Literature” (1927) luoden perustaa tuntemuksille kauhun ilmiön alkuperästä (vrt. Moreland 2018), jolla *Hautala* yllä spekuloi black metal -alokulttuurin vetovoimaan liittyen. Analyysini johtopäätöksenä esitän kauhun intermediaalisen kokemuksen olevan *Leväluhdan* eri toimijoille ennestään tekemättömien havaintojen johdos. Sitä esittäviä aistimielteitä ja aistihavaintoihin perustuvia mielentiloja kuten sinimusta nuotti, reikien pelko ja pohjoinen taivas – ja niitä yhdistäviä motiiveja kuten *liket maling* – ei voi olla kohtaamatta aina uudelleen, koska kirjallisen tekstin sanat

pakottavat kuvittelemaan niille muodon. Ne ovat kokemuksellisesti todellisia ilmiöitä, joiden vastustamaton energia muovaa totuttua todellisuutta uusien kauhistuttavien tavoin. Black metal -riffin lailla *Leväluhdan* sanallisen kauhun intermediaalinen kokemus saa kokijansa kohtaamaan jotain äärimmäistä.

Lähteet

- Ahern, Stephen (toim.) 2019. *Affect Theory and Literary Critical Practice: A Feel for the Text*. Cham: Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-97268-8>
- Blackman, Lisa 2015. Researching Affect and Embodied Hauntologies: Exploring an Analytics of Experimentation. In *Affective Methodologies: Developing Cultural Research Strategies for the Study of Affect*. Toim. Britta Timm Knudsen and Carsten Stage, 25–44. Basingstoke: Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1057/9781137483195_2
- Blackman, Lisa 2012. *Immaterial Bodies: Affect, Embodiment, Mediation*. Los Angeles: SAGE. <https://doi.org/10.4135/9781446288153>
- Blackman, Lisa & Couze Venn 2010. Affect. *Body & Society* 16(1): 7–28. <https://doi.org/10.1177/1357034X09354769>
- Carroll, Noël 1990. *The Philosophy of Horror, or Paradoxes of the Heart*. New York and London: Routledge.
- Clasen, Mathias 2017. *Why horror seduces?* New York: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oso/9780190666507.001.0001>
- Genette, Gerard 1987. *Seuils*. Paris: Éditions du Seuil.
- Gregg, Melissa & Gregory J. Seigworth (toim.) 2010. *The Affect Theory Reader*. Durham: Duke University Press. <https://doi.org/10.1215/9780822393047>
- Hautala, Marko 2018. *Leväluhta* [=LL]. Helsinki: Tammi.
- Hautala, Marko 2021. Sähköpostikeskustelu. 21.9.2021.
- Lovecraft, H. P. 1927. Supernatural Horror in Literature. [<https://hplovecraft.com/writings/litcrit/shil.aspx>] (luettu 15.10.2021).
- Massumi, Brian 2010. The Future Birth of the Affective Fact: The Political Ontology of Threat. In *The Affect Theory Reader*. Toim. Melissa Gregg & Gregory J. Seigworth, 52–70. Durham: Duke University Press. <https://doi.org/10.1215/9780822393047-002>
- Moreland, Sean, (toim.) 2018. *New Directions in Supernatural Horror Literature*. Cham: Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-95477-6>
- Rautajoki Hanna, Jarkko Toikkanen & Pirkko Liisa Raudaskoski 2020. Embodied Ekphrasis of Experience: Bodily Rhetoric in Mediating Affect in Interaction. *Semiotica* 235: 91–111. <https://doi.org/10.1515/sem-2017-0126>
- Toikkanen, Jarkko 2021. At the Cutting Edge: Touch Images in Edgar Allan Poe's 'The Pit and the Pendulum'. *Connotations – A Journal for Critical Debate* 30, 1–23.
- Toikkanen, Jarkko 2020. Feeling the Unseen: Imagined Touch Perceptions in Paranormal Reality Television. *The Senses and Society* 15(1), 70–84. <https://doi.org/10.1080/17458927.2019.1709301>
- Toikkanen, Jarkko 2017. Välineen käsite ja välinemääräisyys 2010-luvulla. *Media & viestintä* 40(3–4), 69–76.
- Toikkanen, Jarkko 2013. *The Intermedial Experience of Horror: Suspended Failures*. Basingstoke: Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1057/9781137299093>